

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | סרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפין | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצאת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ה ניסן - שבת א' אייר תשפ"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת מנחות צ"א-צ"ז

בס"ד שבוע פרשיות תזריע-מצורע

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף צ"ב ע"א

כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה וכו'.

המשתלח ועל פר העלם דבר, ושלישה מן הסנהדרין סומכין עליו, ודבר זה הלכה מפי משה רבינו שאין בצבור אלא שתי סמיכות.

ומלשון המשנה והגמרא משמע דהוא דין בקרבנות ציבור, דאין בהם סמיכה, ולא שכוונת הגמרא לומר שלא מצאנו סמיכה בקרבנות ציבור, אבל אינה הלכה מיוחדת בזה, ולכן אומרת הגמרא דזו הלכה למשה מסיני שיש שתי סמיכות בציבור, ואם כן קשה לדעת תוספות בביצה [כ"ע"א ד"ה למד] דסבירא להו דמה שסמכו על העולה שהוקרבה ביום השמיני למילואים, היתה סמיכה על קרבן העם, הרי אין סמיכה בציבור, ותירצון שם התוספות דהני מילי בקרבנות קבועים ולא בקרבנות לשעה.

וכן קשה איך סמכו הלויים על הפרים כשהוקדשו, וכן הביא החיד"א [פני דוד פרשת בהעלותך אות ג] קושיא זו בשם נמוקי רבינו ישעיה, דאיך סמכו הלויים את ידיהם על הפרים שהיו קרבנות ציבור. ותירץ שם די"ל דהיתה זו הוראת שעה. ע"כ. אמנם בזה גופא יש לדון אם היה לקרבן הלויים דין קרבן ציבור, דיש לומר דדין קרבן ציבור הוא דוקא על כלל ישראל ולא על אנשים מסויימים, ואפילו נאמר ששבת אחד מביא קרבן העלם דבר, מכל מקום שבת אקרי קהל לענין זה, וגם הלויים באמת נקראים קהל לענין זה, אולם כאן היה קרבן מיוחד ללויים כדי לקדשם ולענין זה הרי הוא כקרבן יחידים, דהרי מצינו תנופה בכל אחד מהלויים, הרי שהיה מעשה בכל אחד ואחד, ולכאורה סמיכת הפרים היתה גם כן בעבור כל אחד ואחד, ולא הוי קרבן ציבור, וצ"ע. ובר מן דין יש לומר שדין זה הוא דוקא בקרבנות הרגילים, ולא בקרבנות שהם רק לשעה, ואולי זו כוונת רבינו ישעיה גם כן.

וכתב הרמב"ם [פירוש המשניות], לשון ספרא, סמיכה אינה נוהגת אלא בקרבן יחיד והוא לאמרו יתעלה וסמך ידו על ראש קרבנו. ואמרו כאן פר הבא על כל המצוות, רוצה לומר פר העלם לפי שגם הוא יבוא על כל המצוות כמו שבארנו במסכת הוריות, ואף על פי שבדרך כלל קוראין בשם זה פר העלם של כהן משיח, אלא על דרך ההרחבה בשמות קוראים גם לפר העלם דבר של צבור פר הבא על כל המצוות, ואמרה בו תורה וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר, ולשון ספרא, יכול כל הזקנים תלמוד לומר העדה, המיוחדים שבעדה, כמה הן, ונתבאר שם שהם שלשה, ויהיה סוג זה נכלל בכלל אמרם בתחלת סנהדרין סמיכת זקנים בשלישה, שכולל סמיכה זו ומנוי הדיינים אשר בארנו שם. ולשון התורה גם בשעיר המשתלח וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי, וכבר אמרנו בפרק החמישי במסכתא זו שאין בצבור זולת שתי סמיכות אלו, אמרו גמירי שתי סמיכות בצבור, והנך רואה שהם מפורשות בכתוב, אלא ענין לשון זה שקבלה היא בידנו שלא תהא סמיכה כלל בקרבן צבור זולת אלו המפורשים, ולא נלמד מהן לזולתן מקרבנות צבור באחת משלש עשרה מדות כדרך שלמדנו דיני שעירי עבודה זרה מפר כהן משיח כפי שבארנו לעיל. וכך לשון ספרי קרבנו לרבות כל בעלי קרבנות לסמיכה. ובא בקבלה שהבכור ומעשר בהמה ופסח אינן טעונים סמיכה לפי שנאמר קרבנו, כלומר דבר שהוא רשאי לעשות כמותו קרבן יצאו הבכור והמעשר והפסח. ואין הלכה כרבי שמעון.

ובאמת ביסוד זה שכללים אלו נאמרו בקרבנות דורות ולא בקרבנות שעה, מיושבת עוד קושיא שיש להקשות

והרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה י']. כתב, אין סמיכה בקרבנות הצבור חוץ משתי סמיכות, על שעיר

כולל ומכון ראש פינה:

לקמן [צ"ב ע"ב] דאמרו שם וסמך ידו על ראש השעיר לרבות שעיר נחשון לסמיכה, ולכאורה אמאי בעינן קרא, הלא כלל הוא שכל קרבנות היחיד טעונים סמיכה, וזה ודאי הוי קרבן יחיד. וכן הקשה באמת רש"י שם, ותירץ כנ"ל, דלא ילפינן קרבנות שעה מקרבנות דורות, עיי"ש. והיורש סומך.

יש לבאר את גדר סמיכת יורש, דכדי שיוכל לסמוך צריך שיהיה לו דין בעלים על הקרבן, וצריך להבין איך היא נהיה בעלים, הלא אין זו זכות ממונית ששייך לרשת אותה, דהרי לכן אין היורש קרבן פסח של אביו יכול להקריבו לשם פסח, דאינו נקרא על שמו, וכתב החזון איש [תחילת זבחים] דהואיל והיורש מתכפר מקופיא, כמבואר בתחילת זבחים [ו' ע"א], לכן נחשב קרבנו. והאבן האזל כתב דהואיל והקרבן נאכל לו, נחשב לבעליו.

ויש נפקא מינה בסברות אלו, כשיש כמה יורשים, שיש לדון כמה מהם סומכים, האם כל אחד ואחד או אחד עבור כולם, דהרי מצאנו בשותפים דכולם סומכים, ולכאורה גם ביורשים הדין כן. אמנם דעת רבינו הגרי"ז דאין היורשים דומים לשותפים, דשם כל אחד ואחד נחשב בעלים, דהוא בעלות גמורה, מה שאין כן כאן דאינו דין בעלות גמורה אלא רק דין בקרבן, ולכן אחד סומך עבור כולם, דהוא דין בקרבן שישמכו עליו, אמנם הצפנת פענח כתב דכולם סומכים, ודעתו שכירשו קרבן כולם סומכים כאחד.

דף צ"ב ע"ב

אמר רבינא, גמירי שתי סמיכות בציבור גירסא בעלמא.

ובתוספות [ד"ה גירסא בעלמא] פירשו בשם רש"י כלומר דר"י לית ליה הלל"מ בשתי סמיכות, אלא בגירסא בעלמא להו ויליף להו מקראי כו', עוד פירשו לשון אחר גירסא בעלמא קראי אסמכתא בעלמא לאוקמי גירסא לסימנא, יעו"ש.

ובאמת בלשון גמירי מצינו שנחלקו המפרשים, והביא בנצי"ב בספרו העמק שאלה [על השאלות, בהקדמה], שרש"י מפרש בדרך כלל שהוא הלכה למשה מסיני, וכן פירשו עוד ראשונים, וברמב"ם מוכח שאינו סובר שהוא הלכה למשה מסיני, ויש דעות שאף הרמב"ם סבירא ליה בכמה מקומות שהיא הלכה למשה מסיני, וכן נחלקו בזה באחרונים.

וביסוד ענין אסמכתא כתב הריטב"א [ראש השנה ט"ז ע"א] דברים יסודיים, ונביא אותו כלשונו, והא דקאמר אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, משום דאע"ג דפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות אינם מן התורה אלא מדרבנן כדפרישנא, מ"מ ממה שאמרה

תורה זכרון תרועה יש ללמוד שראוי להזכיר פסוקי תרועה ופסוקי זכרון, ומלכיות נפקא לן כמו שדרשו רז"ל מסיפרי מפסוק והיה לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם אלא זה בנה אב בכל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך לו מלכיות, ומהכא סמכו רבנן לתקוני הני פסוקי דתקיעתא, ומשום הכי קתני ר"ע שאמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני מלכיות זכרונות וכו', שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקדוש ברוך הוא שראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים ולא שכונת התורה לכך, ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר שזו דעת מינות הוא, אבל התורה העירה בכך ומסרה חיוב הדבר לקבעו לחכמים אם ירצו כמו שנאמר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה כלומר שאינם מחדשים דבר מלבם וכל תורה שבע"פ רמוזה בתורה שבכתב שהיא תמימה וח"ו שהיא חסירה כלום. ע"כ. ואם כן לדעת הריטב"א הוא דאורייתא, ובדרך בחירה וחסידות, דהוא גילוי מילתא על רצון הבורא, ומכל מקום אנו ממש חיוב, כעין מה שמצאנו דעת ראשונים ואחרונים שהאוכל מצה בשבעת ימי החג מקיים מצוה דאורייתא, אבל אינו חיוב, ולפי זה יש לומר דמה שאמר כאן גירסא בעלמא הוא לגלות שאין כאן את המעלה שאמרנו בסתם אסמכתא שהוא תלוי בבחירת האדם, דכאן אינו שייך, דאינו תלוי ברצון האדם, דאם צריך לסמוך מחוייב, ואם לא צריך לסמוך אסור לסמוך, דהוי עבודה בקדשים.

דף צ"ג ע"א

קרבנו לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה.

ולא מבואר כיצד היא צורת סמיכה זו, והרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' ה"ט] כתב, חמשה שהביאו זבח אחד כולן סומכין עליו זה אחר זה, לא שישמכו כולן בבת אחת, מי שמת והניח קרבנו עולה או שלמים הרי יורשו מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו. ע"כ. ועיין בנו"כ שכתבו לדאר מקור הרמב"ם מה הוא.

דף צ"ד ע"א

פרק אחד עשר

שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת. לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים.

ולא מצאנו טעם בדבר מדוע כך צורת לישתן ואפייתן, וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, כל המעשים הללו קבלה, וכך נמסרה עשייתם ממשה אליהם. ע"כ. ובגמרא

ילפינן להו מקראי, וקבלה היא ונקבלה, אמנם יש להבין את גדר הלכה זו וטעמה, ויש בזה נפקא מינה, דכתב החזון איש לבאר שהוא מחמת שהתורה הקפידה שיהיה בכל חלה שיעור עשרון סולת, אם כן צריך לחלק את הסולת בעודה יבישה, שהרי לאחר הגיבול יתכן שיהיה חלק רך יותר או קשה יותר ואם כן לא יהיו שוים בכמות הסולת, ולפי זה הוא נובע מדין שיעור הסולת. וכתב דיש בזה נפקא מינה, דאם עסר ולש את הכל יחד לא תועיל חלוקה אחר כך, דיש לחוש שהחלקים אינם שוים והוי ריבה או מיעט בשיעור הסולת. ואף שבודאי דברי טעם הם, מכל מקום יש להבין לפי זה מה צריך על זה פסוקים, ומה כתב הרמב"ם דהוא מכח קבלה ממש, דהרי הוא דין צדדי שנובע מחמת הדין של ריבה הסולת או מיעט, וצ"ע.

ובדפוס היה עושה אותן כשהוא רודן נותנן לדפוס, כדי שלא יתקלקלו וכו' שלשה דפוסין הם נותנה לדפוס ועדיין היא בצק, וכמין דפוס היה לה בתנור, וכשהוא רודה נותנה בדפוס כדי שלא תתקלקל וכו'.

ומה הם דפוסים אלו, רש"י בפירוש התורה [שמות כ"ה כ"ט] כתב, ועשית קערותיו וכפתיו, קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה נותן ארכו לרחבו של שולחן וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה וכו'.

והרמב"ן שם כתב, והנכון בעיני בדעתו כי המכילא הוא הדפוס העשוי לבצק, כמו שאמרו שלשה דפוסים היו שם, נותנה בדפוס ועדיין הוא בצק, וכמין דפוס היה בתנור, וכשהוא רודה נותנה בדפוס כדי שלא תתקלקל והדפוס הזה שהוא כדי שלא תתקלקל אינו צריך להיות כצורת הלחם וכשיעורו, אבל הוא עשוי כמין קערה לסמוך דפנותיו של לחם, והוא קערותיו אבל הדפוס הראשון של בצק עשוי כמדתו של לחם וכשיעורו, ארכו עשרה ורחבו חמשה וקרנותיו שבע אצבעות, ובו מושיבין הבצק ומודדין אותו ומתקנין אותו, ולפיכך הוא נקרא מכילא, שהוא עשוי למדה וכו'.

אמנם הרמב"ם כתב [הלכות תמידין ומוספין פרק ה' הלכה ח'], ושלשה דפוסין של זהב היו להם, אחד שנותנין בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל. ע"כ.

כיון דאפי לה נפחה.

הקשה בשו"ת הרמ"ז [סימן נ"ג], דהרי לחם הפנים הוא מצה, וא"כ איך כשר לחם הפנים שהתנפה, דהוא סימן לחימוץ, וכתב דלא מיירי בנפיחה ממש, אלא במה שראינו בעין פעם בפעם שהמצות שמורות שלנו מפני שעבות קצת מתעבות בתנור וכמותן מתגדל ומתרחב, ולטעם זה היה צריך דפוס אחר ללחם הפנים, אבל לא שגדל בגובה. ע"כ. ולכורה הוא פשוט, ובמצות מכונה שעוברות עיבוד טוב יותר מאשר מצות יד הדבר ניכר יותר.

אמנם נידון זה של מצה נפוחה הוא פולמוס גדול, ובחק יעקב [או"ח סימן תס"א ס"ק י"ט] הביא ממהר"ר לייב בן המחבר שו"ת שער אפרים שחכמי ויניציא לועגים על מה שאנו נוהגים לאסור מצה נפוחה. וחכם אחד הביא ראיה להתיר, מה דאמרינן כאן לגבי לחם הפנים שהיו מצוה, ואעפ"כ איתא כיון דאפה לה נפחה, הרי דנפוחה שרי במצה, ולא נתחמצה בזה. בהגהות מהרי"ש נתנון דחה ראיה זו, די"ל דהחשש הוא רק במתנפה בשעת אפיה, משא"כ לגבי לחם הפנים י"ל דמתנפה אחר האפיה, ותו ליכא למיחש מידי

והט"ז [ס"ק ו'] כתב וז"ל, מעיד אני עלי שמים וארץ כי לא ראיתי פעם אחד מן חותני שאסר שום מצה מחמת שנפוחה באמצעיתה, ואמר בכל פעם שזה בא מחמת דקירת המצות, או שלא נערכה העיסה כראוי, רק שבחיבורו פסק שיש פרושים לאסור, ולא דסמכא ניהו כי כל ימיו לא אסר דבר זה, ואדרבה שחק על האוסרין, על כן אין להפסיד ממון ישראל בשביל זה, וכדאי הוא הרב מהר"ש שמיקל בכל ענין באפייה כמ"ש במהרי"ל.

אמנם המגן אברהם כתב וז"ל, והפריז על מדותיו להקל ראש בדבר שאבותינו ואבות אבותינו נהגו בו איסור, וגם מהר"ש לא התיר אלא בעלה בתחתיתו קרום כמו שעולה על הפת אף על פי שהיתה כמו אגרוף וכמ"ש רמ"א, אבל נפוחה באמצעיתה לא התיר, מיהו בהגהות מהרי"ל כתב דמהר"ש התיר נפוחה שעלתה מחמת האפייה, ומה שכתב שהב"ח שחק על האוסרין, נ"ל ששמע וטעה, היינו שיש אוסרין אם נמצא נקב במצה והוא גדול כאגוז או כאצבע קטנה אף על פי שלא עלה העליון למעלה, על זה שחק ואמר שבא מן הדקירה והעריכה, אבל כשהעליון עלה למעלה, דזה ודאי אסור כמ"ש בחבורו, ואפי' ס' לא מהני אפילו קודם פסח, דכולה נתחמצה וכ"כ מור"ם לובלין בתשובה. ע"כ. ואכמ"ל, ולא באנו אלא לעורר לב המעיינים.

דף צ"ד ע"ב

רבי חנינא אמר כמין תיבה פרוצה, רבי יוחנן אמר כמין ספינה רוקדת.

והגמרא מביאה ברייתא כרבי יוחנן, אך הרמב"ם פסק כרבי חנינא, וז"ל [הלכות תמידין ומוספין פ"ה ה"ו] כיצד מעשה

אף בלילה במסע המסויים הזה, דהיינו שלא נתפרש מה היא דרך שלשת ימים הכתוב בפסוק זה, אבל בודאי שהיו מסעות גם בלילה על פי העלות הענן ועמוד האש.

דף צ"ה ע"ב

אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, ואינן דוחות את השבת; רבי יהודה אומר כל מעשיהם בפנים;

ולהלכה [רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ה' ה"ז] ולישתן ועריכתן בחוץ, ואפייתן בפנים ככל המנחות. ולענין לחם הפנים [פרק ה' הלכה ז'], לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות, ולשין אותן אחת אחת, ואופין אותן שתיים שתיים. ואילו בכל המנחות כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב הכ"ג] כל המנחות טחינתן והרקדתן בחוץ ולישתן ועריכתן ואפייתן בפנים וכל מעשיהן כשרים בשר עד שיבואו לבית הקמיצה ומחבת ומרחשת היו בעזרה ושתייהם מכלי השרת ומקדשין ותנור של מקדש של מתכת היה. ע"כ. ונתחבטו האחרונים לבאר את החילוק בין המנחות לשתי הלחם ולחם הפנים, מדוע אלו לישתן אף בחוץ ואלו דוקא בפנים, עיין בדבריהם בארוכה.

רבי שמעון אומר, לעולם הוי רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעזרה וכשרות בבית פאני.

ומה בא רבי שמעון לומר, כתב השפת אמת, אפשר לפרש דר"ש קאמר נהי דכך היו עושין, דאופים מבפנים, מ"מ כשרות בבית פגי גם כן, פירוש, דלא בעי קידוש תנור.

במקום זריזין.

וברש"י, ולא בעזרה ממש, אלא בחוץ יאפוהו כהנים זריזים שלא תחמוץ. ע"כ. והביא הנודע ביהודה [מהדו"ק או"ח סי' ט"ז] שהגאון בעל אור חדש הקשה לו, תינה בלחם הפנים, אבל שתי הלחם חמוץ תאפינה כתיב, ולמה זהו מקום זריזים. וכתב על זה הנודע ביהודה, הנה על קושיא זו אני אומר הקשה אדם קשה כברזל והיא חמורה מאד. ולתרץ אותה דרך תירוץ הוא רחוק אצלי, אבל דרך דיחוי לדחות קושייתו לגמרי אני אומר, שמהראוי היה שלא לחלק במנחות בין מנחה למנחה, וכיון שכל המנחות לישתן ועריכתן ואפייתן הכל בפנים היה ראוי להיות גם בלחם הפנים ובשתי הלחם כן. ואף שהמה נעשו בכלי יבש שלא הוצרך להתקדש, מ"מ אין הפסד שיהיה הכל בעזרה, אלא שאז היו נעשים בכלי שרת, וזה אי אפשר, דהרי ע"כ היו נעשים יום קודם זמנן, שלחם הפנים זמנו בשבת ושתי הלחם זמנו ביום טוב, והמה אינן דוחין לא את השבת ולא יום טוב, וא"כ אם היו נעשים בכלי שרת בפנים היו נפסלים בלינה, ולכך ע"כ הוצרכו לשנות בהו

לחם הפנים, מביא ארבע ועשרים סאים חטים הראויין למנחות, ושפין אותם ובוטטין בהן כשאר חטי מנחות, וטוחנין אותן ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סולת, ועושין מהם שתיים עשרה חלות מצות, לא נפה אותם באחת עשרה נפה או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים הואיל ונעשו סלת מכל מקום כשירות, לא נאמרו השיעורין האלו אלא למצוה.

[הלכה ט'] כל חלה מהן מרובעת שנאמר לחם הפנים שיהיו לו פנים רבים, אורך כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים, ורומה שבע אצבעות, והשולחן אורכו שנים עשר טפה ורחבו ששה טפחים, נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן, וכופל את היוצא מכאן ומכאן וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע, וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש חלות, וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות. ע"כ. ועיין בנו"כ שטרחו ליתן טעם אמאי פסק הרמב"ם כרבי חנינא אף דהברייתא כוותיה דרבי יוחנן.

ודעת החזון איש שבאמת צורת הלחם אינה מעכבת, ולא נחלקו רק איך נהגו למעשה לאפות את לחם הפנים. ויש להוסיף נופך לדברי החזון איש, מדברי בעל הטורים [ויקרא כ"ד ה'] שכתב, ואפית אותה, בגימטריא כמין תיבה פרוצה ובגימטריא ספינה רוקדת. עכ"ל. והוא פלא. ובספר גימטריאות מרבי יהודה החסיד כתב, ואפית אותה, בגימטריא כמין תיבה פרוצה. "סולת ואפית" (שם) בגימטריא זה כמו ספינה רוקדת. עכ"ל. ובמצרף לכסף על בעל הטורים כתב ד"ל דהגימטריא של תיבה פרוצה הוא עם ה', והיינו תיבת תיבה מלא, וחסר ט', ומצרף ט' האותיות של המילים ואפיתה אתה. ע"כ. הרי שאלו ואלו דברי אלקים חיים. מיהו באמת צריך להבין איך נוצרה מחלוקת זו, דאם כדברי החזון איש שנחלקו איך היו נוהגים, הרי חזינן בגמרא דיש נפקא מינה מזה גם לגבי צורת השלחן, איך עמדו הסניפים, ומסתמא היתה להם מסורת על זה, ואם כן איך נחלקו במחלוקת זו, וצ"ע.

דף צ"ה ע"א

אמר אביי ש"מ יש סילוק מסעות בלילה.

דהיינו שהיו הולכים גם בלילה. וזה פלא על הרמב"ן [במדבר י' ל"ג] שכתב, ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים על דרך הפשט, נסע הענן והלך לפנייהם שלשת ימים, והאaron הולך אחרי הענן לפני העם, ולא שכן במקום עד יום השלישי בערב ששכן הענן במדבר פארן, ושם מקום טוב לחנותם, וזה טעם לתור להם מנוחה, ובשכון הענן הקימו המשכן והביאו שם הארון ולא נתפרש אם הלכו גם בלילה. ע"כ. וזה נגד סוגיין שאכן הלכו גם בלילה. אמנם יש לומר שכוונת הרמב"ן שלא התפרש אם הלכו

משאר מנחות, והיה לישתן ועריכתן הכל מבחוץ. והא שפירש"י כלל הטעם שלא יחמץ, ולא פירש הטעם שלא לחלק בין מנחות הללו לשאר מנחות, היינו משום שהרי ע"כ חלוקים משאר מנחות, שהמה בפנים ממש ואלו בחוץ נאפות שלא יפסלו בלינה, לכך הוצרך רש"י לתת הטעם בלחם הפנים משום חימוץ, ואז ממילא גם בשתי הלחם כן שלא לחלק בין מנחה למנחה. והנה ידעתי שהוא דוחק קצת, אבל לפי חומר הקושיא שלא לשוות למאור עיניו רש"י כטועה הוכרחתי לתרץ לפי שעה, ועוד חזון למועד. ע"כ.

דף צ"ו ע"א

מסוכן הוא.

דהיינו דהותר לו לאכול מפני פיקוח נפש. והרד"ק [שמואל א כא ז] האריך בענין זה, וכתב, כי בעת שהיו לוקחים אותו מעל השלחן היו משימין עליו האחר חם, כמו שאמרו טפחו של זה בצד טפחו של זה שנאמר לחם פנים לפני תמיד שלא יהא שלחן בלא לחם וכו', לפיכך אמר לשום כלומר היו מוסרים הראשונים לשום במקומם אלו החדשים, ומה שאמר לשום לחם חם יש לשאול איך היה חם ביום סדורו והלא לחם הפנים לא היתה אפיייתו דוחה שבת ומערב שבת היו אופין אותו ומסדרין אותו בשבת כמו שכתוב ביום השבת יערכנו, ועוד היאך נתן לו לחם הפנים, ולחם הפנים ביום השבת שהיו מסלקין אותו היה נחלק בין משמר היוצא ומשמר הנכנס והיו אוכלין אותו, ודוד בודאי לא היה בא בדרך בשבת, ואם תאמר מפני סכנת נפשות היה בא בדרך בשבת עד שתמה עליו אחימלך ואמר לו מדוע אתה לבדך, היה לו לתמוה יותר איך היה בא בשבת. ועוד יש לשאול, אם עם אחימלך לא היה לחם חול לא היה בכל העיר לחם חול שישאל דוד מאחד מבני העיר עד שהוצרך אחימלך לתת לו לחם קדש, ואם תאמר לא רצה דוד לגלות עצמו בעיר ובסתר בא אל אחימלך, היה לו לאחימלך לבקש לחם חול מאחד מבני העיר להאכיל לישראל, וכי היו חוקרים לאחימלך בעבור מי מבקש אותו, ותשובת אלו השאלות כי נוב עיר הכהנים היתה כלה כהנים לפיכך נקראת עיר הכהנים ולפיכך צוה שאול להרוג כל העיר כי לא היה לו קצף אלא על הכהנים בעבור אחימלך וכיון שהיתה כלה כהנים ולא היה ישראל זר שוכן ביניהם היו כל העיר אוכלי תרומה, והתרומה היא לזרים בעון מיתה, והמסוכן מחמת רעב מאכילין אותו דבר האסור אם אין לנו מותר, ומשני דברים האסורין מאכילין אותו הקל, לפיכך נתן לו אחימלך לחם הפנים המוסרים מלפני ה' שאין בהם מעילה אחר הקטרת בזיכי לבונה, ודוד בודאי בחול בא אל אחימלך. ואם תאמר כיון שבא בחול היאך היה לאחימלך לחם הפנים המוסרים מלפני ה' והלא כבר נאכל בשבת שעברה בין שני המשמרות. אפשר שמצא דוד ממנו שלא היה נאכל כלו, כי שתי עשרה חלות היו שהיו נחלקות לכמה כהנים והיה מגיע לכל אחד דבר

מועט כזית או יותר מעט, עד שאמרו כי הכהנים הצנועים היו מושכין את ידיהם והגרגרים חולקין ואוכלין, ואחר שהצנועים מושכין את ידיהם ממנו ולא היו אוכלים היה נשאר ממנו פעמים אחר השבת, והנשאר שמצא דוד נתן לו אחימלך וכו'. והנכון לומר עוד כי חלק אחימלך נשאר, כי כהן גדול היה חולק עם המשמרות בחלות שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו.

ומה שאמר לשום לחם חם ביום הלקחו, מצאנו מחלוקת בין רבותינו ז"ל אם היו חלות אלה נאפות בשבת או בחול, כי רבי יהודה אומר כי בשבת היו נאפות, ולדבריו פשוט הוא כי חם היה הלחם בעת סדורו, ולדברי חכמים שאומרים כי לא היתה אפיייתו דוחה את השבת ומערב שבת היה נאפה איפשר שהיה חם בעת סדורו למחר, כי בערב שבת היו אופין אותו ומחר בבקר אחר הקרבת המוספין היו מסדרין אותו, ואפשר שהלילה היה בתנור ולא היו מוציאים אותו מן התנור עד שעת סדורו והיה חם עדיין, אולי היו סותמים פי התנור כדי שישאר בחמותו עד מחר. ע"כ הנוגע לענייננו.

ועל קושיית הרד"ק איך נשמר הלחם בחומו, כתב הרלב"ג שם, והנה קרא הלחם שישומו תחת הלחם המוסר לחם חום כי הוא היה נאפה מחדש סביב יום השבת עם שהוא אפשר שהיה עומד בדפוסיו של זהב שהיה נאפה בהם עד עת המערכה ואז היה נשמר חומו קצת לזאת הסבה.

אמנם יש לתמוה, דאם דוד היה מסוכן מה שאל אותו אחימלך אם נשמרו הנערים מאשה, דהיינו שלא היו טמאים, דאם היה שם פיקוח נפש היה צריך להתיר גם לטמא לאכול. וכתב הרלב"ג [שם], ויתן לו הכהן קדש, ר"ל כי לא היה שם לחם אחר לתת לו כי אם לחם הפנים שאינם מוסרים מלפני שולחן הזהב כי אם לשום לחם חום תחתיו ביום הלקחו באופן שיהיו בשלחן תמיד שתי מערכות לחם הפנים והנה לא היו מסירים אותו כי אם ביום השבת כמו שנתבאר בתורה ואז היה מתחלק לכהנים ולזה לא היה דרך לאחימלך לתת לדוד מלחם הפנים, וידמה שאמר זה להורות שאם היה אפשר לו זה היה יותר נכון לו לתת לו לדוד מלחם הפנים, כי אחר הקרבת מכשיריו והם בזיכי הלבונה אין בו מעילה כלל, וידמה לפי זה המאמר שהיה בקדש שנתן יותר מהנטייה מדרכי התורה ממה שיהיה בלחם הפנים אחר הקרבת מתיריו, ולזה ידמה שזה הקדש שנתן לו הוא תרומה או מנחה והתיר הכהן אכילתה לזר ולא אכילתה בטומאה, כי הזרות יתכן שיותר מפני פקוח נפש, כי האכילה היא בעצמותה מסירה הסכנה שתהיה מהרעב, ואולם הטומאה אין ראוי שתדחה מפני זה אחר שאינה בעצמותה סבה להסיר הסכנה וכו'.

ויש שביארו שאחימלך שאל אותו על ענין הטומאה לדעך אם מותר להם לנגוע בלחם, או שצריך לתחבו להם בבית הבליעה, דאסור לטמא קדשים בידיים.